

Amos

Amos peyghemberning béxaretliri

¹ Uzziya Yehudagha, Yoashning oghli Yeroboam Israilgha padishah bolghan waqitlarda, yer tewreshtin ikki yil ilgiri, Tekoadiki charwichilar arisidiki Amosning Israil toghruluq éytqan sözliri:

— □ ■

² U: «Perwerdigar Zion téghidin hörkireydu, Yérusalémdin awazini qoyuwétidu; Padichilarning otlaqliri matem tutidu, Karmel choqqisi ghazanglishidu» — dédi. □ ■

Xudaning Israilgha qoshna qowmlar üstidin hökümi ••• Suriye heqqide

³ Perwerdigar mundaq deydu: —

«Demeshqning üç gunahi, berheq töt gunahi üçün, uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen,

□ **1:1** «Amosning Israil toghruluq éytqan sözliri» — adette bu kitabta «Israil» Israilning «shimاليy padishahliqi»ni körsitidu. Amos Yehudaning Tekoa yézisidin bolghini bilen yetküzidighan bésharetlirining köpinchisi «shimاليy padishahliq» toghruluqtur.

■ **1:1** Zek. 14:5 □ **1:2** «Perwerdigar Zion téghidin hörkireydu, Yérusalémdin awazini qoyuwétidu» — bu bésharet yer tewreshni körsetse kérek. «Karmel» bolsa Israilda hól-yéghin eng köp bolidighan jay; u «ghazanglashqan» bolsa, bashqa jaylar téximu shundaq bolatti.

■ **1:2** Yer. 25:30; Yo. 3:16

Chünki ular Giléadtikilerni tömür tirniliq söremler bilen soqqanidi;□

⁴ Shundaqla Hazaelning öyige bir ot ewetimen, U Ben-Hadadning ordilirini yutuwalidu.□

⁵ Demeshq derwazisidiki tömür baldaqni sunduriwétimen,

Awen jilghisida turghuchini, Beyt-Édende shahane hasisini tutquchini üzüp tashlaymen; Suriyening xelqi esirge chüshüp kirgha élip kétilidu, — deydu Perwerdigar.□ ■

Filistiye heqqide

⁶ Perwerdigar mundaq deydu: —

«Gaza shehirining üç gunahi, berheq töt gunahi üçhün, uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen,

Chünki ular Édomgha tapshurup bérishke, barliq tutqunlarni esir qilip élip ketti.□ ■

□ **1:3** «ular (**Suriyelikler**) **Giléadtikilerni tömür tirniliq söremler bilen soqqanidi**» — «2Pad.» 10:32-33, 13:3-5-ayette Giléadtikilerning Suriye teripidin tartqan azab-oqubetliri xatirilen'gen; mushu ayette tilgha élin'ghini shu bozek qilinishni körsetse kérek. □ **1:4** «**Hazael**» — Demeshq padishahi bolup, «Ben-Hadad» uning oghli idi. □ **1:5** «**Awen jilghisida turghuchi**» — bashqa birhil terjimisi «Rezillik jilghisida turghuchi» — démek, yeni Demeshqning padishahini ipadileydu. «**Suriyening xelqi esirge chüshüp kirgha élip kétilidu**» — «Kir» Mésopotamiye (hazirqi iraq)diki bir yurt. Suriyelikler eslide shu jaydin chiqqanidi (9:7-ayetni körüng). ■ **1:5** 2Pad. 16:9; Yesh. 17:1-11; Yer. 49:23-27 □ **1:6** «**Chünki ular Édomgha tapshurup bérishke, barliq tutqunlarni esir qilip élip ketti**» — «tutqunlar» Israildin yaki Yehudadin tutqun qilin'ghan bir türküm kishiler bolsa kérek. Qarighanda Gazaning (yeni Filistiylerning) meqsiti Israillardin öch élish idi. ■ **1:6** 2Tar. 21:16, 17; 28:18

⁷ Hem Men Gazaning sépiligha ot ewetimen,
U uning ordilirini yutuwalidu;

⁸ Men Ashdodta turghuchini, Ashkélonda shahane
hasini tutquchini üzüp tashlaymen,
Ekron shehirige qarshi qol kötürimen;
Filistiylerning qalduqi yoqilidu, — deydu Reb Per-
werdigar.

Tur shehiri heqqide

⁹ Perwerdigar mundaq deydu: —

«Turning üç gunahi, berheq töt gunahi üçün,
uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen,
Chünki ular barliq tutqunlarni Édomgha tapshu-
ruwetti,

Shundaqla qérindashliq ehdisini ésige almidi.□

¹⁰ Hem Men Turning sépiligha ot ewetimen,
Ot uning ordilirini yutuwalidu.

Édom heqqide

¹¹ Perwerdigar mundaq deydu: —

«Édomning üç gunahi, berheq töt gunahi üçün,
uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen,
Chünki u barliq rehim-shepqetni tashliwétip,
Qilich bilen öz qérindishini qoghlighan;
U yirilghudek ghezepete bolup,

□ **1:9** «Chünki ular barliq tutqunlarni Édomgha tapshu-
ruwetti, shundaqla qérindashliq ehdisini ésige almidi» — bu
«tutqunlar» belkim yene Israildin kelgen bolushi mumkin. «Ehde» —
Sulayman padishah esli Turning padishahi bilen ehde tüzgenidi. Bi-
raq tutqunlarning nedin kélishi, Turning kim bilen ehde tüzgenliki
anche muhim emes; muhimi, Xuda ularni wediside turmasliqtek
wijdansizliqi üçün jazalaydu.

Derghezipte bolghan halitini hemishe saqlaydu;□
 12 Hem Men Téman shehirige ot ewetimen,
 Ot Bozrahning ordilirini yutuwalidu».

Ammoniylar heqqide

13 Perwerdigar mundaq deydu: —
 «Ammonning üç gunahi, berheq töt gunahi üçün,
 uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen,
 Chünki ular chégrimizni kéngeytimiz dep, Giléadtiki
 hamilidar ayallarning qorsaqlirini yériwetti.□
 14 Hem Men Rabbahning sépiligha ot yaqimen,
 Jeng künide qiya-chiyalar ichide,
 Qara quyunning künide qattiq boran ichide,
 Ot uning ordilirini yutuwalidu;
 15 Hem ularning padishahi esirge chüshidu,
 — U emirliri bilen bille esirge chüshidu, — deydu
 Perwerdigar.

2

Moab heqqide

1 Perwerdigar mundaq deydu:

□ **1:11** «U yirilghudek ghezep bolup,...» — bashqa birxil terjimisi: «U ghezep bilen hemishe adamlarni yirtiwétip,...». □ **1:13** «Chünki u chégrimizni kéngeytimiz dep, Giléadtiki hamilidar ayallarning qorsaqlirini yériwetti» — ular Giléadta turuwatqan bashqilarnimu öltürgen, elwette. Biraq ularning bu ajayib rehimsizlikning meqsiti, ulargha qayturma zerbe bergüdek héch adem, hetta bowaqlarningmu qalmasliqi üçün idi. Babilning padishahi Néboqadnesar miladiyedín ilgiriki 582-yili Rabbah shehirini weyran qiliwetti.

—«Moabning üç gunahi, berheq töt gunahi üçhün, uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen, Chünki u Édomning padishahining ustixanlirini köydürüp hak qiliwetti.

² Hem Men Moab üstige ot ewetimen, Ot Kériotning ordilirini yutuwalidu; We Moab chuqan-sürenler bilen, qiya-chiyalar bilen, kanay sadasi bilen ölidu.

³ We Men ularning hakimini arisidin üzüp tashlaymen, Uning emirlirini uning bilen bille öltürüwétimen, — deydu Perwerdigar.

Yehuda heqqide

⁴ Perwerdigar mundaq deydu: — «Yehudaning üç gunahi, berheq töt gunahi üçhün, uninggha chüshidighan jazani yandurmaymen, Chünki ular Perwerdigarning Tewrat-qanunini kemsitti, Uningdiki belgilimilerge emel qilmidi; Ularning saxtiliqliri özlirini adashturup qoydi; ularning ata-bowilirimu bulargha egiship mangghanidi.□

⁵ Hem Men Yehuda üstige ot ewetimen, Ot Yérusalémning ordilirini yutuwalidu.

Israil heqqide

⁶ Perwerdigar mundaq deydu: —

□ **2:4** «Ularning **saxtiliqliri** özlirini **adashturup qoydi**» — «saxtiliqliri» kéyinki geplerge qarighanda, ularning yasighan butlirini körsitidu.

Israilning üç gunahi, berheq töt gunahi üçhün,
uni jazasidin qayturmaymen,
Chünki ular heqqaniylarni kümüşhke sétiwetti,
Yogsul ademni bir jüp choruqqa sétiwetti;

⁷ Ular namratlarning béshidiki chang-topilirini
bosh qoyuwetmeydu,

Ajiz möminlarning nésiwisini qayriwalidu;
Ata-bala ikkisi Méning muqeddes namimni bul-
ghap, oxshash bir qizning yénigha teng baridu.□

⁸ Ular *qizlarni* hemme qurban'gahning yénigha élip
bérip,

Qerzge renige qoyghan kiyim-kéчекler üstide ular
bilen yatidu;

Ular öz ilahining öyide jerimane bilen alghan
sharabni ichmekte.□

⁹ Biraq Men Amoriylarni ularning aldidin halak
qilghanmen,

Amoriylar kédir derixidek égiz, dub derixidek

□ **2:7** «Ata-bala **ikkisi Méning muqeddes namimni bulghap, oxshash bir qizning yénigha teng baridu**» — bu ish pahishiwa-zliq bolupla qalmay, yene ularning butigha, yeni «Baal»gha birxil choqunush paaliyiti hésablinatti. □ **2:8** «Ular **qizlarni hemme qurban'gahning yénigha élip bérip, qerzge renige qoyghan kiyim-kéчекler üstide ular bilen yatidu; ular öz ilahining öyide jerimane bilen alghan sharabni ichmekte**» — bu jümlide Amos ularning, bolupmu baylarning töt gunahini körsitidu: — (1) ularning (butlarga atap béghishlighan) köp qurbanliqliri bar idi; (2) ular Musa peyghemberge chüshürülgen muqeddes qanun'gha xilapliq qilip, özlirige qerzdar bolghan namratlardin kiyim-kéчекlerini tartiwalidu («Mis.» 22:26, «Qan.» 24:12-17ni körüng); (3) ular butx-anilarni sélip, butlarni özlirining Xudasi dep étirap qilghan; (4) ular haram yolda xeqtin jerimane alidu — u gunahlar belkim 6-ayette éytilghan «üch gunahi, töt gunahi»ni éniq toluqlap körsitip bérishi mumkin.

küchlük bolghan bolsimu,
Men üstidin uning méwisini, astidin yiltizlrini ha-
lak qildim.■

¹⁰ Hem Amoriylarning zéminini igilishinglar
üchün,
Silerni Misir zéminidin élip chiqip,
Qiriq yil chöl-bayawanda yéteklidim.□ ■

¹¹ Silerning oghulliringlardin bezilirini peyghem-
ber bolushqa,
Yigitliringlardin bezilirini «Nazariy» bolushqa
turghuzdum.

Shundaq emesmu, i Israil baliliri? — deydu Perw-
erdigar.□

¹² Biraq siler Nazariylargha sharab ichküzdunglar,
Hem peyghemberlerge: «peyghemberlik
qilmanglar» — dep buyrudunglar.■

¹³ Mana, Men silerni basimen,
Xuddi liq önche bésilghan harwa yerni basqandek,
silerni bésip turimen;

¹⁴ Hem chapqurlarningmu qachar yoli yoqaydu,
Palwan öz küchini ishlitelmeydu,
Zeberdes batur öz jénini qutquzalmaydu.

¹⁵ Oqyani tutquchi tik turalmaydu;

■ **2:9** Chöl. 21:24; Qan. 2:31; Ye. 24:8 □ **2:10** «Silerni ...
qiriq yil ... yéteklidim» — «Misirdin chiqish» we «Chöl-bayawandiki
seper» boyiche ular chöl-bayawanda köp qétim Xudagha itaetsizlik,
asiyliqmu qilghan. Xudaning shu künlerde ularni tashliwetmi-
genliki uning méhri-shepqtige intayin zor ispat berdi we béridu.

■ **2:10** Mis. 12:51 □ **2:11** «Nazariy» — bu ademler alahide
yol bilen (jümlidin sharab ichmey, chachlirini chüshürmey) waqitliq
yaki ömürwayet özini Xudagha atap béghishlighan. Shunga ularn-
ing yürüş-turushliri xeqlerge baqiy dunyani eslitip turatti («Chöl.»
6-babni körüng). ■ **2:12** Am. 7:12, 13

Yeltapan qachalmaydu,
Atqa min'güchi öz jénini qutquzalmaydu.

¹⁶ Palwanlar arisidiki eng jigerlik baturmu shu künide yalingach qéchip kétidu, — deydu Perwerdigar.

3

Herbir ishning sewebi bardur

¹ Perwerdigar silerni eyiblep éytqan bu söz-kalamni anglanglar, i Israil baliliri, Yeni Men Misir zéminidin élip chiqarghan bu pütkül jemet: —

² «Yer yüzdiki barliq jemetler arisidin peqet silerni tonup keldim;

Shunga üstünglarcha barliq qebihlikliringlarning *jazasini chüshürimen*».□

Xitab hem muhakime

³ Ikki kishi bir niyette bolmisa, qandaqmu bille mangalisun?

⁴ Oljisi yoq shir ormanda hörkiremdü?

□ **3:2** «Yer yüzdiki **barliq jemetler arisidin peqet silerni tonup keldim; shunga üstünglarcha barliq qebihlikliringlarning jazasini chüshürimen**» — démek, Xuda insanlarcha ata qilghan alahide imtiyazlarning herbiri özige xas alahide jawabkarliqini özi bilen bille élip kélidu.

Arslan héchnémini almighan bolsa uwisida huwlamdu?□

⁵ Tuzaqta yemchük bolmisa qush yerge yiqilamdu?

Alghudek nerse bolmisa, qismaq yerdin étilip chiqamdu?

⁶ Sheherde *agah* kaniyi chélinsa, xelq qorqmamdu?

Perwerdigar qilmighan bolsa, sheherge yamanliq chüshemdu?■

⁷ Reb Perwerdigar Öz qulliri bolghan peyghemberlerge awwal ashkarilimay turup,

U héch ish qilmaydu.□

⁸ Shir hörkirigen tursa, kim qorqmaydu?

Reb Perwerdigar söz qilghanda, kim *Uning*

□ **3:4** «Oljisi yoq shir ormanda hörkiremdü? Arslan héchnémini almighan bolsa uwisida huwlamdu?» — shirlar ikki ehwalda hörkireydu. (1) nishan qilghan owni qorqitip qozuqtek qaturup qoyush üçün; (2) ow-oljini alghandin kéyin bashqa yirtquch haywanlarga: «Bu méningki, uninggha chéqilma» dep agahlandürüş üçün. Bizningche mushu yerde belkim birinchi mumkinchilikni bildüridu (8-ayetni körüng). Héchbolmighanda Israilgha «axirqi deqiqe», yeni towa qilishqa eng axirqi purset keldi; towa qilmisanglar Perwerdigar shirdek silerni Öz owi qilidu, dégenlik bolsa kérek. ■ **3:6** Yesh. 45:7; Yigh. 3:37, 38 □ **3:7** «Reb Perwerdigar Öz qulliri bolghan peyghemberlerge awwal ashkarilimay turup, U héch ish qilmaydu» — bu ayet Xudaning qilghan barliq ishleridiki intayin muhim bir prinsipni körsitidu. Bashqiche ipadilisek: — «Reb Perwerdigar qilmaqchi bolghan ishlerida, Öz qulliri bolghan peyghemberlerge aldi bilen bésharet bermey qalmaydu».

bésharitinini yetküzmay turalaydu?□

Xuda Israilni qorshaydighan düshmen bolup qaldi ••• «U burulupla ularning düshmini boldi» {3:9-4:16}

⁹ Ashdodtiki qel'e-ordilarda,

Shundaqla Misirdiki qel'e-ordilarda élan qilip: —

«Samariye taghliri üstide yighilinglar,

Uning otturisdiki zor qiyqas-sürenlerni,

Uning ichidiki jebir-zulumlarni körüp béqinglar»

— denglar.□

¹⁰ — Ular heq ish qilishni bilmeydu — deydu Perwerdigar,

— Ular ordilirigha zulum-zorawanliq bilen tarti-

□ **3:8 «Shir hörkirigen tursa, kim qorqmaydu? Reb Perwerdigar söz qilghanda, kim Uning bésharitinini yetküzmay turalaydu?»** — bu jümlige qarighanda «shir» téxi owni tutmighan oxshaydu — Towa qilishqa azraqqa waqit qaldi (4-ayetni qayta körüng).

□ **3:9 «Ashdodtiki qel'e-ordilarda ... élan qilip: — «Samariye taghliri üstide yighilinglar, uning otturisdiki zor qiyqas-sürenlerni, uning ichidiki jebir-zulumlarni körüp béqinglar»** — bu söz belkim uni anglighan Samariyediki hökümdarlarga hem baylarga bek éghir kelgen bolushi mumkin. Xuda qandaqmu Ashdodtiki «butperes, kapir» Filistiyelerni (hem Misirliqlarni) mushu hökümdarlarning Öz puqralirigha qilghan jebir-zulumlerini körüşke, yurtning kötürgen dad-peryadlinini anglashqa tekliq qilsun? «Qiyqas-sürenler» bolsa ikki bisliq söz — (1) yurtning dad-peryadlinini; (2) qorshwalghan düshmenlerdin qorqush tüpeylidin kötürülgen qiyqas-sürenlerni bildüridu (11-ayetni körüng).

walghanlirini hem oljilarni jughlighuchilar!□

11 Shunga Perwerdigar mundaq deydu: —

«Mana bir yaw! U zéminni qorshiwaldi!

U mudapiengni élip tashlaydu,

Qel'e-ordiliring bulang-talang qilinidu.

12 Perwerdigar mundaq deydu: — Padichi shirning aghzidin qoyning ikki putini yaki quliqining

bir parchisini qutquzup alghandek,

Samariyide olturghan Israillarmu shundaq qutquzulidu,

— Sheherde peqet kariwatning bir burjiki,

Diwandiki bir parche Demeshq libasila qalidu!□

13 — Anglanglar, Yaqupning jemetide guwahliq béringlar,

— deydu Reb Perwerdigar, samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda,□

14 — Men Israilning asiqliqlirini öz béshigha chüshürgen künide,

Beyt-El shehirining qurban'gahlirinimu jazalaymen;

□ **3:10** «Ular ordilirigha zulum-zorawanliq bilen tartiwalghanlirini hem oljilarni jughlighuchilar!» — bu belkim ikki bisliq söz bolup: — (1) hökumdarlar xeqlerni bozek qilish arqiliq özlerige olja toplighan; (2) ular shundaq qilghanliqidin, bu buliwalghan haram oljisi axirida öz béshigha düshmenlarning zulumliri, bulangchiliqliri bolup chüshidu. □ **3:12** «Samariyide olturghan Israillarmu shundaq qutquzulidu, — sheherde peqet kariwatning bir burjiki, diwandiki bir parche Demeshq libasila qalidu!» — mushu ayetning ikkinchi qismining terjimiliri herxil, biraq umumiy menisi bir-birige yéqin kélidu. Samariyedikilerning ongda yétip eysh-ishretlik turmushida ishletken buyumliridin nahayiti az bir qismi qélip qalidu. □ **3:13** «Anglanglar, Yaqupning jemetide guwahliq béringlar,...» — bu Xudaning héliqi téxiche «butperes, kapir» bolghan Ashdodtikilerge qilghan sözi.

Qurban'gahning burjekliridiki münggüzler késiwétilip yerge chüshürüldü.□

¹⁵ Men «Qishliq Saray» we «Yazliq Saray»ni biraqla uruwétimen;

Pil chishi öylermu yoqilip kétidu,

Köpligen öyler tügishidu, — deydu Perwerdigar.□

4

Samariyediki ayallargha we pütkül ahalige bolghan agahlar

¹ I Bashandiki inekler,

Samariye téghida turup, namratlarni xarlawatqan, miskinlerni éziwatqanlar,

Xojilirigha: «*Sharabni* élip kélinglar, biz ichimiz» deydighanlar,

Bu sözni anglanglar: —□

□ **3:14** «Beyt-El shehirining qurban'gahlirininu jazalaymen; qurban'gahning burjekliridiki münggüzler késiwétilip yerge chüshürüldü» — bésharettin 150 yil ilgiri «Yeroboam I», Israil (shimaliy padishahliq)ning tunji padishahi Beyt-El shehiride bir kalisiman butni yasap, uni «Perwerdigar Xudayimiz» dep atap, uning aldigha bir qurbanliq supisini (qurban'gah) yasighan. Amosning sözige qarighanda bu qurban'gahning yénigha xéli köp qurban'gahlar qoshup sélin'ghan. Qurban'gahning her töt burjilkige bir münggüz békitilgen. □ **3:15** «Men «Qishliq Saray» we «Yazliq Saray»ni biraqla uruwétimen» — «qishliq saray», «yazliq saray» padishah dem alidighan jaylar bolsa kérek. «Köpligen öyler» — qarighanda köpligen ademler kembeghel bolup makansiz qalghan. Shu waqitlarda, baylar köp öylerni salghan. □ **4:1** «Bashandiki inekler» — bu «inekler» Samariyediki baylarning qiz-ayallirini körsitidu. Bashan bolsa sémez, saghlam kaliliri bilen dangqi chiqqan rayon.

² Reb Perwerdigar Öz pak-muqeddesliki bilan qesem ichkenki,
 Mana, béshinglarga shundaq künler chüshiduki,
 U silerni ilmekler bilan,
 Neslinglarni changgaklar bilan élip kétidu.□

³ Hem siler *ayallar* herbiringlar sépilning shoraliridin qisilip ötüp,
 Udul méngip tikiwétisiler;
 We siler Harmon terepke chörüwétisiler, — deydu Perwerdigar.□

⁴ Emdi Beyt-Elge kélinglar, asiyliq qilinglar!
 Gilgaldimu asiyliqni köpeytinglar!
 Etigende qurbanliqliringlarni,
 Her üçinchi küni silerning «ondin bir» ülüş öshriliringlarni élip kélinglar,□ ■

⁵ «Teshekkür qurbanliqi»ni xémirturuch bilan bille köydürünglar —
 Siler «xalis qurbanliqlar»inglarni jakarlap maxtinip yürünglar;
 Chünki bundaq qilishqa amraqsiler, i Israillar! —

□ 4:2 «Mana, béshinglarga shundaq künler chüshiduki, U silerni ilmekler bilan, neslinglarni changgaklar bilan élip kétidu» — Samariye xelqi axirida Asuriye padishahigha esirge chüshidu; Asuriye padishahining esirlerning kalpukliridin ilmekni ötküzüp ularni yétekleydighan rehimsiz aditi bar idi. □ 4:3 «We siler Harmon terepke chörüwétisiler» — «Harmon» bizge hazir namelum bir sheher. □ 4:4 «Emdi Beyt-Elge kélinglar, asiyliq qilinglar! Gilgaldimu asiyliqni köpeytinglar!» — Béyt-El we Gilgal (shundaqla shimaliy terepte «Dan» shehiri, jenubiy terepte Beer-Shéba shehiri) xelqler köp ziyaret qilidighan but tawapgahi idi. ■ 4:4 Hosh. 12:12

deydu Reb Perwerdigar. □ ■

⁶ «Men hemme sheherliringlarda «chishning pakizliqi»ni chüshürdüm,

Hemme yéringlarda silerni ash-nan'gha bolghan hajetmen qildim;

Biraq siler yenila yénimgha qaytmidinglar, — deydu Perwerdigar; □

⁷ Hosulgha üç ayla qalghan bolsimu, silerdin yamghurni tartiwélip bermidim;

Bir sheher üstige yamghur yaghdurdum,

Yene bir sheherge yaghdurmidim;

Bir parche yer üstige yamghur yaghdı;

Yene bir parche yer yamghursız qaghjirap qaldi;

⁸ Shuning bilen ikki, üç sheherning *puqraliri* su tilep bashqa bir sheherge elengship bardı,

Lékin qanmidi;

Biraq siler yénimgha yenila qaytmidinglar, — deydu Perwerdigar;

⁹ Men silerni judun hem hal apiti bilen urdum;

□ **4:5** ««Teshekkür **qurbanliqi**»ni **xémirturuch bilen bille köydürünglar**» — qurbanliqlarni xémirturuch salghan nersiler bilen bille sunushqa qet'iy bolmaytti («Law.» 2:11). «Siler «xalis **qurbanliqlar**»inglarni **jakarlap maxtinip yürünglar; chünki bundaq qilishqa amraqsiler, i Israillar!**» — 4- hem 5-ayette éytilghan qurbanliqlar hemde her kishining kirimidin «ondin biri»ni her üç yilda Xudagha atap béghishlishi, eslide Musa peyghemberge chüshürülgen qanunda békitilgenidi. Biraq Israillar hazir bularni öz butlirigha atap béghishlawatidu. Esli xémirturuch sélip qilin'ghan ash hediyelerni qurbanliqlargha qoshup sunush men'i qilin'ghanidi. Bu sözlerge qarighanda ular mushu paaliyetlerde özlirini xéli «teqwadar» körsetmekchi bolup, «ixtiyariy qurbanliq»larni köp qilghan oxshaydu. ■ **4:5** Law. 2:1, 15; 7:13 □ **4:6** «Men **hemme sheherliringlarda** «chishning **pakizliqi**»ni **chüshürdüm**» — démek ularda yégüdek nerse yoq.

«Ghajilighuchi qurt»lar nurghunlighan béghinglar,
üzümzarliringlar, enjür derexliringlar hem zeytün
derexliringlarni yep ketti;

Biraq siler yénimgha yenila qaytmidinglar, —
deydu Perwerdigar; □ ■

¹⁰ Men aranglarga Misirgha chüshürülgen
apetlerdeketni ewettim;

Yigitliringlarni qilich bilen öltürgüzdüm,

Atliringlarni olja bolushqa qoyuwettim;

Men qarargahinglardin *jesetlerning* sésiqchiliqini
purutuwettim,

Uni dimighinglarchimu kirküzdüm,

Biraq siler yénimgha yenila qaytmidinglar, —
deydu Perwerdigar; □

¹¹ Men aranglardin bezilerni Xuda Sodom we Go-
morra sheherlirini örüwetkinidek örüwettim,

Shuning bilen siler ottin tartiwélin'ghan bir
chuchula otundek bolup qaldinglar;

Biraq yénimgha yenila qaytmidinglar, — deydu
Perwerdigar; □ ■

□ **4:9** «Men silerni judun hem hal apiti bilen urdum» — «hal apiti» ziraetlerning birxil késili. ■ **4:9** Qan. 28:22; Yo. 1:4

□ **4:10** «Men aranglarga Misirgha chüshürülgen apetlerdeketni ewettim» — bashqa birxil terjimisi «Men (esli) Misirgha chüshürgen waba késilini ewettim» (démek, Musa peyghember dewride Misirgha chüshken wabalarni béshinglarchimu chüzürdüm) «atliringlarni olja bolushqa qoyuwettim» — bashqa birxil terjimisi «Ularni (démek, yigitliringlarni) siler buliwalghan atlar bilen bille öltürgüzdüm». □ **4:11** «Men aranglardin bezilerni Xuda

Sodom we Gomorra sheherlirini örüwetkinidek örüwettim» — «Men ... bezilerni Xuda ... örüwetkinidek örüwettim» — bu yerde söz qiliwatqan kim? Bizningche mushu bésharetni Mesih Özi bergén bolsa kérek. ■ **4:11** Yar. 19:24

12 Shunga Men sanga shundaq qilishim kérek de-watimen, i Israil;

Men buni sanga qilidighanliqim tüpeylidin, Xudaying bilen körüshüshke teyyarlan, i Israil!□

13 Chünki mana, taghlarni Shekillendürgüchi,

Shamalni Yaratquchi,

Insan'gha özlirining oy-pikrining néme ikenlikini Ayan Qilghuchi,

Tang seherni qarangghuluqqa Aylandurghuchi,

Yer yüzidiki yuqiri jaylarning üstide dessep yürgüchi del Shudur,

Perwerdigar, samawi qoshunlarning Serdari bol-ghan Xuda Uning namidur!□ ■

5

Üch tawapgah toghruluq

1 I Israil jemeti, bu sözni,

□ **4:12** «Xudaying **bilen körüshüshke teyyarlan!**» — gerche belkim waqit-peyti shunche kéchikkini bilen, Xuda yenila ular bilen körüshüshke teyyar turidu, yenila (bu heqiqeten ademni heyran qalduridu) ulargha méhir-shepqet körsitishke teyyar turidu, dégenlik bolsa kérek, dep qaraymiz (Tewratta adette: «Xuda bilen körüshüsh» dégen menide). Biraq bezi alimlar bu jümlini Xudaning pat arida chüshüridighan jazasini körsitidu, dep qaraydu.

□ **4:13** «**Insan'gha özlirining oy-pikrining néme ikenlikini ayan qilghuchi**» — ibraniy tilida «Insan'gha uning oy-pikrining néme ikenlikini...» déyilidu. Shunga bashqa birxil terjimisi: «Insan'gha özining (Xudaning) oy-pikrining néme ikenlikini...». Biraq biz «uning oy-pikri» dégenlik Xudaning oy-pikirlirini emes, belki ademlerningini körsitidu, dep qaraymiz. «**Tang seherni qarangghuluqqa aylandurghuchi**» — yaki «Qarangghuluqni tang seher qilghuchi».

■ **4:13** Nah. 1:3

Yeni Men sen toghruluq oquydighan bir mer-siyeni anglap qoy: —

² «Pak qiz Israil yiqildi;

U qaytidin ornidin turmaydu;

U öz tupriqigha tashlan'ghan,

Uni turghuzup yöligüchi yoqtur».

³ Chünki Reb Perwerdigar mundaq deydu: —

Israilning ming *leshker* chiqqan bir shehirining yüz *leshkirila* tirik qalidu;

Yüz *leshker* chiqqan bir shehirining Israil jemeti üçhün on *leshkirila* tirik qalidu;

⁴ Chünki Perwerdigar Israil jemetige mundaq deydu: —

Méni izdenglar, hayatqa érishisiler;

⁵ Beyt-Elni izdimenglar,

Gilgalghimu barmanglar,

Beer-Shébagha seper qilmanglar;

Chünki Gilgal esirge élinip sürgün qilinmay qal-maydu,

Beyt-El yoqqa chiqidu. □ ■

⁶ Perwerdigarni izdenglar, hayatqa érishisiler;

□ **5:5** «Beyt-Elni izdimenglar, Gilgalghimu barmanglar, Beer-Shébagha seper qilmanglar» — Beyt-El, Gilgal hem Beer-Shéba Israilar üçhün üç tawabgahqa aylan'ghanidi. Bu üç jaygha bérip qurbanliq qilish qatarliqlar «tawap qilish» tek «sawabliq ish» dep qaralghan. Bu üç jay Ibrahim, Ishaq, Yaqup, Yeshua qatarliq peyghemberlerning tarixi bilen zich munasiwetlik bolghan jaylardur. Tewratta, bundaq «tawap qilish» ishlirining hemmisi xorapilyliq dep qarilidu. Amos bu yerde söz oyuni qilidu, «Gilgal esirge chüshidu» deydu. Bu ibraniy tilida «Gilgal galah-galah» dégen bilen ipadilinidu. «Beyt-El yoqqa chiqidu» dégenning «Beyt-El «yoq» (yoqqa barawer bolghan) bir butqa oxshap qalidu» dégen ichki menisi bar. ■ **5:5** Am. 4:4

Bolmisa U Yüsüp jemeti ichide ot kebi partlap, uni yep kétidu,

Hem Beyt-Elde otni öchürgüdek adem tépilmaydu.

⁷ I adaletni emen'ge aylandurghuchi, Heqqaniyliqni yerge tashlighuchilar,□

⁸ Siler Orion yultuz türkümi we Qelb yultuz topini Yaratquchi,

Ölüm kölenggisini tang nurigha Aylandurghuchi, Kündüzni qarangghuluq bilen kéchige Aylandurghuchi,

Déngizdiki sularni chaqirip, ularni yer yüzige Quyghuchini izdenglar;

Perwerdigar Uning namidur.■

⁹ U baturlar üstige tuyuqsiz halaketni partlitidu, Istihkam üstige halaket chüshüridu.

¹⁰ Shu *Israillar* sheher derwazisida tenbih béridighanlarga öch,

Durus sözleydighanlardin yirginidu.□

¹¹ Emdi siler namratlarni ézip,

Ulardin bughday «hediye»lerni aldinglar!

Oyulghan tashlardin öylerni saldinglar,

Biraq ularda turmaysiler;

Siler güzel üzümzarlarni berpa qilghansiler,

Biraq ularning sharabini ichelmeysiler.□ ■

□ **5:7** «I **adaletni emen'ge aylandurghuchi**» — «emen» dégen achchiq bir ösümlük bolghachqa, mushu yerde ademlerge qayghu-hesretni épkelidighan adaletsizlikni bildüridu. ■ **5:8**

Ayup 9:9; 38:31; Am. 9:6 □ **5:10** «Shu **Israillar sheher derwazisida tenbih béridighanlarga öch,...**» — «sheher derwazisi» sheherdiki aqsaqallar olturidighan, erz-dewalarni anglaydighan, soraq qilidighan jay. □ **5:11** «Emdi **siler namratlarni ézip,...**» — ibraniy tilida «Emdi siler namratlarni dessep,...». Bashqa birxil terjimisi «Namratlardin éghir ijare heqqi élip,...». ■ **5:11** Zef. 1:13

12 Chünki silerning asiyliqliringlarning qanchilik köplükini,
 Silerning gunahinglarning qanchilik zor ikenlikini obdan bilimen;
 Ular heqqaniy ademni ézidu,
 Ular para yeydu,
 Sheher derwazisida miskinlarning heqqini qayriwalidu.

13 Shunga bundaq dewrde «pemlik adem» süküt qilidu;
 Chünki u rezil bir dewrdur.□

14 Hayat yashash üçün yamanliqni emes, méhribanliq-yaxshiliqni izdenglar;
 Shundaq bolghanda siler déginginlardek,
 Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigar heqiqeten siler bilen bille bolidu.

15 Yamanliqtin nepretlininglar, méhribanliq-yaxshiliqni söyünglar,
 Sheher derwazisida adaletni ornitinglar;
 Shundaq qilghanda Perwerdigar, samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda belkim Yüsüpning qaldisigha shapaet körsiter.□ ■

□ **5:13** ««pemlik adem» süküt qilidu» — mushu «pemlik adem» belkim «öz bixeterliki yaki menpeetini közlep yüridighan adem» dégen menide. Yuqiriqi 10-, 12-ayetni körüng. Buninggha qarighanda, Amos peyghemberning «épi yoq» oxshaydu, chünki u op'ochuq halda rezil hökümdarlargha, baylargha tenbih bermekte.

□ **5:15** «...Xuda belkim Yüsüpning qaldisigha shapaet körsiter» — «Yüsüpning qaldisi» shimaliy padishahliq bolghan «Israil»din qaldurulghanlarni körsitidu. Yüsüptin törülgen Efraim we Manassehdin Israil ichidiki eng chong qebililer chiqqan. ■ **5:15** Zeb. 34:14-15; 97:10; Rim. 12:9

16 Shunga Perwerdigar, samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda Reb mundaq deydu: — «Barliq keng reste-bazarlarda ah-zarlar anglinidu; Ular hemme kochilarda «Way... way!...» dep awazini kötüridu; Ular déhqanlarnimu matem tutushqa, Ah-zarlar kötürgüchi «ustilar»ni yiglashqa chaqiridu.

17 Hem barliq üzümzarlardimu ah-zarlar kötürülidu; Chünki Men Özüm aranglardin ötüp kétimen» — deydu Perwerdigar.□

Perwerdigarning küni

18 Perwerdigarning küniqe teqezzar bolghan silerge way! Perwerdigarning küni silerge qandaq aqiwetlerni keltürer?

U yoruqluq emes, belki qarangghuluq élip kélidu.□ ■

19 U küni birsi shirdin qéchip, éyiqqa uchrap, Andin öyige kirip, qoli bilen tamgha yölen'gende, Yilan uni chaqqandek bir ish bolidu!

□ **5:17** «Men Özüm aranglardin ötüp kétimen» — «Mis.» 12:12de, Perwerdigarning Israilgha «Men Misirni kézip ötimen» dep Misirliqlargha ölüm jazasini yürgüzgenlikige oxshash, U hazir **Öz xelqi** arisidin «ötüp kétip», Öz jazasini élip baridu. □ **5:18** «Perwerdigarning küniqe teqezzar bolghan silerge way!» — Amos dewridikiler Tewrattiki «Obadiya» hem «Yoél» peyghemberlerning yazmiliridin «Perwerdigarning küni»ni xata chüshinip, belkim «Xuda hemme «kapir ejnebiy» ellerni qattiq uridu, «Xudaning xelqi bolghan bizler» kötürülimiz» dégen irqchi, bimene köz-qarashta bolghanidi. Amos bu kün bolsa, gunahtin towa qilmighan herbir ademge jaza élip kélidu, deydu. ■ **5:18** Yer. 30:7; Yo. 2:2; Zef. 1:15

20 Perwerdigarning küni yoruqluq emes, belki qarangghuluqla élip kélidu emesmu? Uningda peqet qarangghuluqla bolup, yoruqluq héch bolmaydighu?!

Bihude héyt-bayramlar

21 Héytliringlarga nepretlinimen, ulardin bizar boldum, Ibadet sorunliringlarning puriqini purighum yoq.■

22 Chünki siler Manga «köydürme qurbanliq»lar hem «ash hediye»liringlarni sunup atisanglarmu, Men ularni qobul qilmaymen; Silerning bordaq malliringlar bilen qilghan «in-aqliq qurbanliqliringlar»gha qarimaymen.

23 Mendin munajatliringlarning sadalirini épkétinglar, Chiltarliringlarning küylirini anglimaymen;

24 Buning ornida adalet xuddi sharqiratmidek, Heqqaniyliq ebediy aqidighan éqimdek dolqun-lisun!

25 Siler chöl-bayawandiki qiriq yilda qilghan qurbanliq-hediyilerni Manga élip keldinglarmu, i Israil jemeti?!□ ■

■ 5:21 Yesh. 1:11; Yer. 6:20 □ 5:25 «Siler **chöl-bayawandiki qiriq yilda qilghan qurbanliq-hediyilerni manga élip keldinglarmu, i Israil jemeti?!**» — Musa peyghemberning yétekchilikide chöl-bayawanda bolghan dewrde, Israillar chöl-bayawanda qurbanliqlarni qilip kelgen bolsimu, lékin bu aytettin shuni bileleyimizki, ular bu qurbanliqlarni **Xuda üçün** atighan emes («Manga élip keldinglarmu?»); bu ishlar peqetla bir «diniy paaliyet» yusunida élip bérilghan, xalas. ■ 5:25 Ros. 7:42

26 Berheq, siler «Sukkot» dégen padishahinglar, hem «Qiun» dégen butliringlarni, yeni «Yultuz ilahi»niglarni kötürüp mangdinglar!□

27 Emdi Men silerni esir qilip, Demeshqtin yiraqlargha sürgün qildurimen, — deydu «Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda» dégen nam bilen atalghan Perwerdigar.

6

Israilning hakim-hökümdarlaririgha way!

1 I Zionda xatirjem olturghanlar hem Samariye téghigha tayinip aman-ésen yashighanlar!

I ellerning kattisining erbabliri!

Israil jemeti silerni izdep kélidu —

— Silerning halinglarga way!■

2 *Siler xelqge:* — «Kalneh shehirige bérip körünglar; Shu yerdin «büyük Xamat» shehirige béringlar, Andin Filistiylerning shehiri Gatqa chüshüp béqinglar;

Bular silerning ikki padishahliqinglardin ewzelmü?

□ 5:26 «Berheq, **siler** ... «Yultuz **ilahi**»niglarni **kötürüp mangdinglar!**» — pütkül ayetning terjimiliri köp xil. Biraq asasiy menisi oxshash, Israil Musa peyghember dewridin tartip könglidiki butpereslikni héch tashlimighan. Ayette éytılghan butlar asasen Mésopotamiye, yeni Babil rayonidiki butlardur. Shunga Xudaning ulargha béridighan jazasi (27-ayet) ularni Babilgha esir qildurup, shu yerge sürgün qildurushtin ibaret bolidu. ■ 6:1 Mis. 19:5; Yer. 2:3

Ularning chégrisi silerningkidin kengmu?» — *dep maxtinip sözleysiler.*□

³ I yaman künni kéchiktürmekchi bolghanlar!
Siler jebir-zulumning hökümraniqini ornitip, uni özünqlargha yéqin qilmaqchi bolisiler,■

⁴ Pil chishida neqishlen'gen kariwatlar üstide yatisiler,

Diwanliringlar üstide kérilip yatisiler,

Pada topidin paxlanlarni,

Kala qotanliridin mozayni tallap yeysiler,

⁵ Chiltar ahangigha tengkesh qilip éytisiler,

Dawuttek özünqlargha sazlarni ijad qilisiler,■

⁶ Sharabni chinilep-chinilep ichisiler,

Özünqlargha serxil mayliq etirlerni sürisiler,

— Biraq könglünqlar Yüsüp jemetining ziyanzexmiti üçün héch azablanmaydu!■

⁷ Shunga ular tunji esirge chüshkenler arisida esirge élinidu;

□ **6:2** «bular silerning ikki padishahliqlaridin ewzelmu?»

— «ikki padishahliq» — birinchisi shimaliy padishahliq — Israil, paytexti Samariye; ikkinchisi jenubiy padishahliq — Yehuda, paytexti Yérusalém. «Silér xelqçe... maxtinip sözleysiler» dégen sözler eslidiki tékistte yoq. Bu ayette aydinglashturushqa tégishlik bir mesile bar: — ayettiki sözlerni Amos éytqanmu yaki Samariyediki emirler Samariyening bixeterliki toghruluq maxtinip éytqanmu? Bizningche Samariyediki emirler éytqan bolushi kérek; chünki eger peyghember agahlandurush terizide sorighan bolsa, soalning eksiche sorighan bolatti, — Yeni «Bu sheherler silerning ikki padishahliqlaridin ajizmu?» dep sorighan bolatti. Shunga bu sözlerni qoshtuq. Bu üç sheherning hemmisi dushmaning hujumigha duch kélip, andin ghulighan bolsa kérek — biraq hazirghiche bu ishlar toghruluq tarixiy xatiriler yoq. ■ **6:3** Ez. 12:27; Am. 5:18 ■ **6:5** Yesh. 5:12 ■ **6:6** Yesh. 5:11,12

Kérilip yatqanlarning eysh-ishriti axirlishidu. □ ■

⁸ Reb Perwerdigar Öz hayati bilen qesem qilghanki,

— deydu Perwerdigar, samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda,

— Men Yaqupning ghururidin bizar boldum,

Uning orda-istihkamliridin nepretlinimen;

Men bu sheherni, shundaqla uningdiki hemmini dühmen'ge tengla ötküzüp bérimen;

⁹ We emelge ashuruliduki,

Bir öyde on adem bolup qalsa, bu oneylenmu ölidu. □

¹⁰ Eger melum bir ölgüchining tughqini, yeni ölgüchining jesitini köydürüşke mes'ul kishi ustixanlarni kötürüp öydin chiqiwétip, öy ichidiki yene birsidin:

— «Qéshingda yene birsi barmu?» dep sorisa, u «Yoq» deydu,

Andin *tughqini* yene: «Süküt! Perwerdigarning

□ **6:7** «Shunga ular tunji esirge chühkenler arisida esirge élinidu; kérilip yatqanlarning eysh-ishriti axirlishidu» — tarixiy melumatlardan qarighanda, Asuriye impériyesi melum bir yurtqa tajawuz qilghanda, awwal shu yurttiki mötiwerlerni esir qilip ép kétish aditi bar idi. ■ **6:7** Yesh. 5:13 □ **6:9** «Bir öyde on adem bolup qalsa, bu oneylenmu ölidu» — 5:3ni körüng.

namini tilgha élishimizgha bolmaydu!» — deydu.□

11 Sewebi, Perwerdigar buyruq chüshüridu,

We chong öyni pare-pare qiliwétidu,

Kichik öynimu chak-chékidin yérip chéqiwétidu.□

12 Atlar tash üstide chapalamdu?

Ademler ashu yerni kalilar bilen aghduralamdu?

Biraq siler adaletni öt süyige,

Heqqaniyliqning méwisini emen'ge aylan-
durghansiler —□ ■

13 — Yoq bir nersidin shadlinip ketkensiler,

□ **6:10** «melum bir ölgüchining tughqini...» — ibraniy tilida «melum bir ölgüchining taghisi...». «... **Jesitini köydürüşke mes'ul kishi ustixanlarni kôtürüp öydin chiqiwétip, öy ichidiki yene birsidin:** — «qéshingda yene birsi barmu?» **dep sorisa, u «yoq» deydu, andin tughqini yene:** «süküt! **Perwerdigarning namini tilgha élishimizgha bolmaydu!**» — **deydu**» — Yehudiy xelqi adette jesetlerni kömidu, «jesetni köydürüş»ni öch köridu. «Jesitini küydürüş» dégen ish ularning béshigha nahayiti éghir apet chüshidighanliqini körsitidu; shuning bilen ularning jesetlerni kömüshke qet'iy waqti chiqmaydu, démekchi. Shunga bu bésharet Samariyening nahayiti jiddi, béchare ehwalgha chüshidighanliqini körsitidu. Uning üstige, jeset öyde uzun'ghiche turghan — hazir peqet «ustixanlar»la qalghan. Hayat qalghan kishiler shundaq qorqiduki, ular Perwerdigarning namini éytishqimu pétinalmaydighan bolup qalidu. Qiziq bir ish shuki, uzundin tartip, bolupmu Yérusalémning Eysa Mesihning ölümidin kéyinki weyran qilinishidin kéyin, Yehudiylar «Yahweh» (Perwerdigar) dégen isimni ishlitishke pétinalmaydu. □ **6:11** «Perwerdigar... **chong öyni pare-pare qiliwétidu, kichik öynimu chak-chékidin yérip chéqiwétidu**» — hakim-hökümdarlarning, emeldarlarning gunahliri hamam bashqilarni öz gunahligha chétildurup qoyidu; shu wejidin «kichik öyler»mu jazagha uchrap kétidu. □ **6:12** «...**adaletni öt süyige, heqqaniyliqni emen'ge aylan-durghansiler**» — mushu ibarining menisi 5-bab, 7-ayetning menisige oxshashtur. ■ **6:12** Am. 5:7

«Öz küchimizge tayinip qudretke ige bolghanmiz»
 — dégensiler. □ ¹⁴ Chünki mana, i Israil jemeti,
 — deydu Perwerdigar, samawi qoshunlarning
 Serdari bolghan Xuda,
 — Men siler bilen qarshilishidighan bir elni
 turghuzimen;
 Ular Xamat shehirining dawinidin Arabah
 éqimighiche silerni xarlaydu. □

7

Amosning dualiri — Xudaning qarari

¹ Reb Perwerdigar manga körsettiki —

Kéyinki ot-chöp bash tartqan waqtida, mana U chéketkilerni yasidi (bu padishah özige ot-chöp orghandin kéyinki, ikkinchi qétimliq ot-chöp öskén waqit idi) □ ² hem shundaq boldiki, chéketkiler zémindiki ot-chöpni qaldurmay yewetkendin kéyin, men: —

«I Reb Perwerdigar, ötünüp qalay, kechürgeysen! Yaqup qandaqmu chidiyalaydu? U kichik tursa!» — dédim.

□ **6:13** «Yoq bir nerse» — bizningche, shübhisizki, ularning butlirini körsitidu. Pütkül ayetning bashqa birxil terjimisi: ««Lo-debar shehirini élip shadlan'ghaniduq, Karnaim shehirinimu öz küchimizge tayinip alduqqu?» — dégensiler». □ **6:14** «Men siler bilen qarshilishidighan bir elni turghuzimen» — «bir el» Asuriye impériyesini körsitidu. □ **7:1** «Reb Perwerdigar manga körsettiki — kéyinki ot-chöp bash tartqan waqtida, mana u chéketkilerni yasidi...» — bu ishni (shundaqla -4-, 7- we 8:1-ayettiki ishlarnimu) Amos bésharetlik ghayibane körünüshte körgen bolsa kérek. Chünki 3-, 6-ayette Perwerdigar «bundaq ishtin» yanidu.

³ Perwerdigar emdi undaq qilishtin yandi: «Emdi undaq bolmaydu» — dédi Perwerdigar.

⁴ Reb Perwerdigar manga körsetti —

Mana, Reb Perwerdigar *xelqi* bilan küresh qilishqa otni chaqirdi;

Ot hetta chongqur déngiznimu qurutti,

Miras bolghan zéminnimu yep ketti;

⁵ Emdi men: —

«I Reb Perwerdigar, ötünüp qalay, toxtighaysen! Yaqup qandaqmu chidiyalaydu? U kichik tursa!» — dédim.

⁶ Perwerdigar shundaq qilishtin yandi: «Emdi undaq bolmaydu» — dédi Reb Perwerdigar.

⁷ Emdi U manga *mundaq bir ishni* körsetti —

We mana, Reb tik ölchigüch yip bilen qopurulghan tam tüwide,

Qolida tik ölchigüch yipni tutqiniche turatti; ⁸ we Perwerdigar mendin: —

«Amos, némini kördung?» dep soridi.

Men: «Tik ölchigüch yipni» — dédim.

Reb: «Men yene Öz xelqim Israil otturisigha tik ölchigüch yipni tikleymen; Men yene ularni jazalimay ötüp ketmeymen;

⁹ Hem Ishaqning «yuqiri jayliri» halak bolidu,

Israilning tawapgahliri weyran qilinidu;

Yeroboam jemetige qilich bilen hujum qilishqa

ornumdin turimen» — dédi.□

Amosning butpereslarning tawapgahi bolup qalghan Beyt-Elning kahini, yeni «shimaliy padishahliq» Israilning «bash kahini» Amaziya bilen bolghan kürishi

¹⁰ Shuning bilen Beyt-Eldiki kahin Amaziya Israil padishahi Yeroboamgha xewer yollap: —

«Amos Israil jemeti arisida turupmu silige suyiqest qildi; zémin uning qilghan barliq geplirini kötörelmeydu. ¹¹ Chünki Amos: — «Yeroboam qilichta ölidu, Israil esirge élinip öz zéminidin sürgün bolmay qalmaydu!» — deydu» — dédi.□

¹² Andin Amaziya Amosqa: — Hey aldin körgüchi! Bes, yoqal, Yehuda zéminigha qach, ashu yerde bésharet bérip, shu yerde nan tépip ye! ¹³ Biraq Beyt-Elde yene bésharet berme; chünki u padishahning tawapgahi, shahliq öydur, — dédi.□

¹⁴ Amos Amaziyağa jawab bérip mundaq dédi: — «Men esli peyghember emes idim, yaki peyghemberning oghlimu emesmen; belki men

□ **7:9** «Ishaqning «yuqiri **jayliri**» **halak bolidu**» — «yuqiri jaylar» tagh choqqiliri qatarliq jaylarda Xudagha qurbanliq qilish eslide Musa peyghemberge chüshürülgen qanunda men'i qilin'ghanidi. Shundaqtimu, Israil hem Yehudadikiler xéli burunla tagh choqqiliri üstide Perwerdigargha qurbanliq qilip ibadet qilishqa bashlighanidi. Kéyin ular mushu «yuqiri jaylar»da butqa choqunushqa bashlidi. □ **7:11** «Chünki **Amos**: — «Yeroboam qilichta ölidu, Israil esirge élinip öz zéminidin sürgün bolmay qalmaydu!» — deydu» — emeliyette Amos: — «Perwerdigar Yeroboamning **jemetige** qilich bilen hujum qilidu» — dégenidi (9-ayet). □ **7:13** «Beyt-Elde **yene bésharet berme; chünki u padishahning tawapgahi**» — «padishahning tawapgahi» ibranıy tilida «padishahning «muqeddes jay»i» déyilidu.

bir charwichi, shundaqla éren derexlirining méwisini tergüchi idim. ¹⁵ Biraq pada béqiwatqan chéghimda Perwerdigar méni Öz ilkige aldi we manga: «Barghin, xelqim Israilgha bésharet ber» — dédi. ¹⁶ Emdi, i Amaziya, Perwerdigarning sözige qulaq sal! Sen manga: «Israilni eyibleydighan bésharetlerni berme, Ishaq jemetini eyibleydighan sözlerni éytma», déding. ■ ¹⁷ Shunga Perwerdigar mundaq deydu: — «Séning ayaling sheherde pahishe bolidu, oghul-qizliring qilich bilen qirilidu we zémining ölchesh tanisi tartilishi bilen parchilinidu; sen napak bir zéminda ölisen; we Israil esirge élinip Öz zéminidin sürgün bolmay qalmaydu»».

8

Kélidighan jazalar

¹ Reb Perwerdigar manga mundaq bir ishni körsetti; mana, bir séwet yazliq méwe. □ ² Andin U mendin: Amos, némini kördung? — dep soridi. Men: «Bir séwet yazliq méwini» — dédim. Perwerdigar manga: Emdi xelqim Israilgha zawal yetti; Men yene ularni jazalimay ötüp ketmeymen, — dédi. □

■ **7:16** Ez. 21:7 □ **8:1** «Reb **Perwerdigar manga mundaq bir ishni körsetti; mana, bir séwet yazliq méwe**» — bu ishni (hem 7-bab, 4-, 7-ayettiki ishlarnimu) Amos bésharetlik ghayibane körünüshte körgen bolushi mumkin. □ **8:2** «Men: «bir séwet yazliq méwini» — dédim. **Perwerdigar manga: Emdi xelqim Israilgha zawal yetti...** — dédi» — ibraniy tilida «yazliq méwe» bilen «zawal» dégen sözler bir-birige oxshap kétidu.

3 — Shu küni ordidiki qizlarning naxshiliri qiyachiyalargha aylinidu, — deydu Reb Perwerdigar; — Jesetler köp bolidu; ular jay-jaylarda sirtqa tashlinidu. Süküt!□

4 Buni anglanglar, hey miskinlerni ezgüchiler, Zémindiki ajiz möminlerni yoqatmaqchi bolghanlar —□

5 «Ashliqimizni satmaqchi iduq, yéngi ay qachanmu axirlishar, Bughday yaymisini achattuq, shabat küni qachan tüger?» — deydighanlar, — Shundaqla «efah»ni kichik qilip, «shekel»ni chong élip, Aldamchiliq üçün tarazini yalghan qilghanlar!

□ ■

6 — Namratlarni kümüşhke, Miskin ademni bir jüp choruqqa sétiwalmaqchi bolghanlar,

□ **8:3 «Jesetler köp bolidu; ular jay-jaylarda sirtqa tashlinidu. Süküt!»** — démek, shu chaghda matem tutqanda, awaz chiqirishqa bolmaydu. □ **8:4 «Hey miskinlerni ezgüchiler...»** — bashqa birxil terjimisi «Hey, miskinlerni yutuwalghuchilar...». □ **8:5 «Ashliqimizni satmaqchi iduq, yéngi ay qachanmu axirlishar, bughday yaymisini achattuq, shabat küni qachan tüger?»** — «yéngi ay» künide hem «shabat küni» (shenbe küni)de Musa peyghemberge chüshürülgen qanun boyiche dem élish kérek idi. Emdi bu kishiler achközlüktin dem élishqimu narazi idi. Shundaq bolupla qalmay, ular bughdayni ölcheydighan kürini kichik, tenggilerni jinglaydighan taraza téshini chong qilip xeqlerni aldaydu (kéyinki izahatni körüng). ««efah»ni kichik qilip, «shekel»ni chong élip,..» — «efah» hejim birliki, «shekel» pulning yaki éghirliqning birliki idi. Bir «efah» (yaki «küre») 40 litrche, bir «shekel» («misqal») 14 gram kélidu. Bu toluq ayet sodigerlerning addiy puqralarni ölchem birlikliridin paydilinip, qaçati-soqti qiliwatqanliqini körsitidu. ■ **8:5** Hosh. 12:8

Bughdayni süpüründisi bilen qoshup satmaqchi bolghanlar!■

⁷ Perwerdigar Yaqupning ghururi bilen shundaq qesem qildiki,

— Berheq, Men hergiz ularning qilghanliridin héchbirini untumaymen!□

⁸ Zémin bu ishlardin tewrinip ketmemdu?

We uningda turuwatqanlarning hemmisi matem tutmamdu?

U Nil deryasidek örlep kétidu,

U Misir deryasidek örkeshlep, andin chöküp kétidu.□

⁹ Shu küni shundaq emelge ashuruliduki, — deydu Reb Perwerdigar,

— Quyashni chüshte patquzimen,

Zéminni shu ochuq künde qarangghulashturimen.

¹⁰ Héytliringlarni musibetke,

■ **8:6** Am. 2:6 □ **8:7** «Perwerdigar **Yaqupning ghururi bilen shundaq qesem qildiki,...**» — bezi alimlar: ««Yaqupning ghururi bilen» dégenni «Yaqupning pexri bilen», démek «Yaqupning pexri bolghan Xuda bilen» dep chüshinidu. Biraq 6-bab, 8-ayet boyiche Xuda «Yaqupning ghururi» yaki «Yaqupning pexri»ge öch idi. Adette qesem ichishte qesem qilghuchilar nahayiti muqim, özgermes bir nerse bilen qesem ichidu; Xudaning «Yaqupning ghururi bilen» qesem ichishi bolsa intayin kinayilik gep, «Yaqupning ghururi»ning héch özgermes, nahayiti jahil ikenlikini puritidu. □ **8:8** «**Zémin bu ishlardin tewrinip ketmemdu? We uningda turuwatqanlarning hemmisi matem tutmamdu? U Nil deryasidek örlep kétidu, u Misir deryasidek örkeshlep, andin chöküp kétidu**» — mushu ayette Amos yer tewresh toghruluq bésharet béridu (1:1ni körüng). Nil deryasi her yili tuyuqsiz örlep kétip, bir mezigil kelkün kélip, zéminni bésip kétidu. Qanaan (Pelestin) zéminimu emdi Nil deryasigha oxshash «örlep kétidu» (yer tewresh bilen égiz-pes bolidu).

Hemme naxshiliringlarni ah-zarlarga
 aylanduriwétimen;
 Hemme ademning chatriqi üstini böz rext bilen
 orighuzimen,
 Herbir ademning béshida taqirliq peyda qilimen;
 Bu matemni yekke-yégane bir oghulning ma-
 timidek,
 Héytning axirini derd-elemlik bir kün
 qiliwétimen.□

Sürgün bolup, Xudaning sözidin ayrilish

11 Mana, shundaq künler kéliduki, — deydu Reb
 Perwerdigar,
 Zémin'gha qehetchilikni ewetimen, —
 — Nan'gha bolghan qehetchilik emes, yaki sugha
 bolghan changqashmu emes, belki Perwerdigar-
 ning söz-kalamini anglashqa bolghan qehetchilikni
 ewetimen.

12 Shuning bilen ular déngizdin déngizgha,
 shimaldin sherqqe kézip mangidu,
 Ular Perwerdigarning söz-kalamini izdep uyan-

□ **8:10** «Hemme **ademning chatriqi üstini böz rext bilen orighuzimen**» — «böz rext»ke oruniwélisht, chachlarni chüshüriwétisht qattiq matemni yaki towa qilishni bildüridu. «Bu **matemni yekke-yégane bir oghulning matimidek... qiliwétimen**» — bésharetté ölgén «yekke-yégane oghul» zadi kimdu? Mezkur soal Israil üçün dewrdin-dewrge bashni qaturidighan mesile.

buyan yürüp, uni tapalmaydu. □

¹³ Shu küni güzel qizlar hem yigitlermu ussuzluqtin halidin kétidu;

¹⁴ Hem Samariyening gunahining *nami* bilen qesem ichkenler,

Yeni «Ilahingning tiriklik bilén, i Dan», yaki «Beer-Shébadiki *ilahiy* tirik yol bilen!» dep qesem ichkenler bolsa —

Ular yiqilidu, ornidin hergiz qaytidin turalmaydu. □ ■

9

Saxtipezlik üstige qilin'ghan jeng

□ **8:12** «*kézip mangidu*» — yaki «sersan bolup mangidu» yaki «elengship mangidu». «Shuning **bilen ular déngizdin déngizgha, shimaldin sherqqe kézip mangidu, ular Perwerdigarning söz-kalamini ... tapalmaydu**» — birinchidin, «déngizdin déngizgha» dégenlik belkim ««ottura déngiz»din «ölük déngiz»gha», yeni «gherbtin sherqqe» dep bildüridu. Tékestte «jenubqa» tilgha élinmaydu. Belkim bu Israildikilerning hakawurluqini körsitidu — ular Yehudadin, yaki Yehudadin kelgen peyghemberdin (mesilen, Amostin) heqiqetni izdimeydu. Toluq bésharet belkim Yehudiylarning keyinki dewrlerdiki, bolupmu hazirqi umumiy ehwalini körsetken bolsa kérek — ular Injilni, yeni «xush xewer»ni qobul qilmighachqa, özliri tartqan azab-oqubetlirige héch chüshenche tapalmaydu. □ **8:14** «*Samariyening gunahining nami bilen qesem ichkenler*» — «Samariyening gunahi» ularning butliridin biri bolsa kérek. «**Beer-shébadiki ilahiy tirik yol bilen!**» — ibraniiy tilida «Beer-Shébadiki yolning tiriklik bilén» déyilidu.

«Danning ilahi» hem «Beer-Shébadiki ilahiy tirik yol» — shu ikki yerning butlirini körsitidu. «Yol» ibraniiy tilida «derek» dégen söz bilén ipadilinidu. Uyghur tilidiki «teriçe» we «teriçet» dégen sözler ereb tili arqiliq mushu sözdin kelgen. ■ **8:14** Am. 5:5

¹ Men Rebning qurban'gahning yénida turghinini kördum; U mundaq dédi: —

— Tüwrüklerning bashlirini urunglar, bosughilar silkin'giche urunglar,

Ularni *ibadetxanidikilerning* bashlirigha chüshürüp, pare-pare qilinglar!

Men shu *butpereslerdin* eng axirda qalghanlirinu qilich bilen öltürimen;

Ulardin qachay dégenler qachalmaydu,

Ulardin qutulay dégenler qutulup chiqalmaydu.□

² Ular tehtisara ichige téship kirse, qolum ashu yerdin ularni tartip chiqiridu;

Ular asman'gha yamiship chiqsa, Men shu yerdin ularni tartip chüshürimen;□ ■

³ Ular Karmel choqqisigha möküwalsimu, Men ularni izdep shu yerdin alimen;

Ular déngiz tégide nezirimdin yoshurunuwalghan bolsimu,

Men yilanni buyruymen, u ularni chaqidu;□

⁴ Düşmenlirige esirge chüshken bolsimu,

□ **9:1** «Men Rebning qurban'gahning yénida turghinini kördum; U mundaq dédi: — Tüwrüklerning bashlirini urunglar, bosughilar silkin'giche urunglar, ularni ibadetxanidikilerning bashlirigha chüshürüp, pare-pare qilinglar!» — bu ishlar, shübhisizki, Beyt-Eldiki (butpereslik soruni qilin'ghan, biraq «Perwerdigarning nami» bilen atalghan) ibadetxanida holdu. Mushu buyruq kimgé bérilgenliki éniq déyilmidi; belkim perishtilerge bérilgen bolushi mumkin. Ibadetxanining buzulushi belkim yer tewresh bilen munasiwetlik (5-ayetni körüng). □ **9:2** «tehtisara» — ölgenlerning rohliri baridighan jay. ■ **9:2** Zeb. 139:8-12 □ **9:3** «Ular déngiz tégide nezirimdin yoshurunuwalghan bolsimu, Men yilanni buyruymen, u ularni chaqidu» — «Yesh.» 27:1ni körüng.

Men shu yerde qilichni buyruymen, u ularni öltüridu;

Men yaxshiliqni emes, belki yamanliqni yetküzüş üçün közlirimni ulargha tikimen. ■

⁵ Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Reb Perwerdigar,

Zémin'gha tegküchi bolsa del Uning Özidur;

U tégishi bilenla, zémin érip kétidu, uningda turuwatqanlarning hemmisi matem tutidu;

Zémin Nil deryasidek örlep kétidu —

Misirning deryasidek örkeshlep, andin chöküp kétidu. □

⁶ Rawaqlirini ershlerge sélip, asman gümbizini yer yüzige békitküchi Shudur;

Déngizdiki sularni chaqirip, ularni yer yüzige quyghuchi Udur;

Perwerdigar Uning namidur. ■

⁷ Siler Manga nisbeten Éfiopiye balilirigha oxshash emesmu, i Israil baliliri?

Men Israilni Misirdin élip chiqarghan emesmu?

Filistiyelerni Krét arilidin, Suriyeliklerni Kir she-

■ 9:4 Yer. 44:11 □ 9:5 «U tégishi bilenla, zémin érip kétidu, uningda turuwatqanlarning hemmisi matem tutidu; zémin Nil deryasidek örlep kétidu...» — mushu ayette yer tewresh toghruluq yene bir béshareet bérilidu. ■ 9:6 Zeb. 104:3, 13; Am. 5:8

hiridin chiqarghan emesmu?□

⁸ Qaranglar, Reb Perwerdigarning közi «gunahkar padishahliq» üstige chüshti —

Men yer yuzidin uni yoqitimen;

Lékin Men Yaqup jemetini toluq yoqitiwetmeymen, — deydu Perwerdigar.

⁹ Chünki qaranglar, Men buyruq chühürimen, Shuning bilen xuddi birsi danni ghelwirde tasqighandek, Israil jemetini eller arisida tasqaymen,

Biraq ulardin eng kichikimu yerge chühüp ketmeydu. □ ¹⁰ *Halbuki*, xelqimning barliq gunahkarliri, yeni: «Külpet bizge hergiz yéqinlashmaydu, béshimizgha chühmeydu» dégüchiler qilich tégide ölidu.

□ **9:7** «Siler **Manga nisbeten Éfiopiye balilirigha oxshash emesmu, i Israil baliliri? Men Israilni Misirdin élip chiqarghan emesmu? Filistiylerini Krét arilidin, Suriyeliklerini Kir shehiridin chiqarghan emesmu?»** —

«Krét arili» — ibraniy tilida «Kaftor». Toluq ayetning menisi: — Israillar «Xuda bizni Misirdin alahide chiqarghan» dégen oyda bolup, «Némini qilishimizdin qet'iynezer, biz yenila Xudaning alahide xelqi bolimiz, héchnéme bizge tegmeydu» dégen xata oygha kélip qalghan bolsa kérek. Xuda mushu yerde, bashqa ellerni («kafir» ellerni) bashqa yerlardin (jümlidin Misirdin yiraq jaylardin), élip chiqardim, deydu. Shunga, melum bir el bir yerdin bashqa bir yerge yötkilip chiqqan bolsimu, bu ish ularning qaltisliqini ispatlimaydu. Elning yurtlirini békitküchi bolsa peqet Xuda Özidur. □ **9:9** «Shuning **bilen xuddi birsi danni ghelwirde tasqighandek, Israil jemetini eller arisida tasqaymen, biraq ulardin eng kichikimu yerge chühüp ketmeydu**» —

bughday danliri ghelwirdin ötüp kétidu, tashlar qalidu. Bu ayetning menisi, shühhisizki, Xuda qimmiti bar bolghan barliq bughday danlirini (heqiqiy étiqadchilarni) yighip saqlaydu (10-ayetni körüng). Süzülüp qalghanliri (tashlar) tashliwétilidu.

Ademni heyranuhes qilidighan wede — axirqi zamanlar

11 Shu küni Men Dawutning yiqilghan kepisini yéngibashtin tikleymen,

Uning yériqlirini étimen;

Uni xarabiliktin ongshap,

Eyni zamandiki pétidek qurimen. □ ■

12 Shuning bilen ular Édomning qaldisigha hemde namim bilen atalghan barliq ellerge igidarchiliq qilidu, — deydu buni béjirgüchi Perwerdigar.

13 Mana shundaq künler kéliduki, — deydu Perwerdigar,

— Yer heydigüchi hosul yighquchigha yétishiwalidu,

Üzümlerni cheyligüchi uruq chachquchigha yétishiwalidu;

Taghlar yéngi sharabni témitip,

□ **9:11** «Dawutning **yiqilip chüshken kepisini yéngibashtin tikleymen**» — bu bésharet: (1) Dawut peyghemberdin bolghan padishahliq nahayiti ajiz bolup andin tügishidighanliqini (yiqilidighanliqini) körsitidu (Amos peyghemberdin 150 yil kéyin shundaq bolghan); (2) axirqi zamanlarda Xudaning Dawutning bir ewladini élip textke olturghuzup, Israilni qaytidin bir padishahliq qilidighanliqini körsitidu. Bu padishahliq barliq qalghan ellerni bashquridu (12-ayette körsitilidu). Bu ellerning hemmisi Xudagha ibadet qilidu, uning nami bilen atilidu (12-ayet). «Qoshumche söz»imiznimu körüng. ■ **9:11** Ros. 15:16

Barliq döng-égizlikler érip kétidu. □ ■

14 We xelqim Israilni asarettin qutuldurup, azadliqqa érishtürimen;

Ular xarab sheherlerni qayta qurup, ularda makanlishidu;

Ular üzümzarlarni tikip, ularning sharabini ichidu;

Ular baghlarni berpa qilip, méwisini yeydu. □

15 Men ularni öz zémینی üstige tikimen,

Ular Men ulargha ata qilghan zémindin hergiz qaytidin yuluwétilmaydu — deydu Perwerdigar séning Xudaying. ■

□ 9:13 «Üzümlerni **cheyligüchi uruq chachquchigha yétishiwalidu**» — «üzümlerni cheyliküchi» üzüm sharabi chiqirish üçün üzümlerni kölçekke qoyup dösseydighan ademler. «**yer heydigüchi hosul yighquchigha yétishiwalidu, üzümlerni cheyliküchi uruq chachquchigha yétishiwalidu**» — démek, hosulni yighip bolushqa köp waqıt kétidu. Hosul élish adette Mart, Aprél aylirida bashlinidu. Yer heydesh adette Öktebr, Noyabrda bolidu. Biraq hosulni yéghiwélish yer heydesh bashlan'ghan waqıtqiche téxi tügimeydu; üzüm cheylesh waqıtı adette Sintebr éyida bolidu. Lékin axirqi zamanda üzüm cheylesh uruq chéchish waqtighiche, yeni Noyabr, Dékabr aylirighiche dawamlishidu. «**Barliq döng-égizlikler érip kétidu**» — bu ibare belkim süt we sharab shunche mol bolidu, méwe shirniliri éqip turidu, taghlar we döngler «érip kétéwatqan»dek körünidu, dégen menide. Bu ayet «Yo.» 3:18-ayetın neqıl keltürülgen. ■ 9:13 Yo. 3:18 □ 9:14 «**We xelqim Israilni asarettin qutuldurup, azadliqqa érishtürimen; ular xarab sheherlerni qayta qurup,... ular baghlarni berpa qilip, méwisini yeydu**» — bu ulugh wede 4:9, 5:11, 5:27, 8:2-ayetlerde xatirilen'gen jazalarni yüzdeyüz özgeritidu. Axir bérip Xuda Öz xelqini gunahın qutquzup, paklanduridu we shuning bilen U ular arisida pütünley ulughlinidu. ■ 9:15 Yer. 32:41

Muqeddes Kalam (latin yéziq)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Latin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5